

Gewortelde audiokunst

Verhalen van burgers maken Venray tot 'gewortelde gemeente'

Voordracht bij de opening van de audioboswandeling *Geworteld* van Els Huver in Odapark Venray, zondag 21 augustus, 13.00 uur

Een tijdje terug liep ik over het Vrijthof in Maastricht naar mijn afspraak met kunstenaars Els Huver.

We zouden het hebben over de audioboswandeling *Geworteld*, die ik hier vanmiddag met jullie mag openen.

Maar terwijl ik daar zo liep, had ik ineens een nogal ontworteld gevoel. Een gevoel van nergens echt thuis zijn, terwijl ik me tegelijk overal thuis kan voelen.

Misschien kent u de schrijver Arthur van Schendel nog. Ik leerde hem hier in Venray kennen tijdens mijn middelbareschooltijd op het Boschveldcollege.

Als de schrijver in Italië was, miste hij Nederland, en als hij in Nederland was, miste hij Italië.

Alsof hij nergens echt geworteld was.

Ik was, toen ik Els sprak, net terug uit Brazilië en voelde me nog heel erg dáár.

Terwijl we het over híér zouden hebben.

Bomen hebben van zulke plaatsverwarringen geen last.

Ze zijn doorgaans op één plek geworteld.

Misschien is dat gevoel van ontworteling wel de diepste reden waarom ik mijn roman *De boom* schreef, bedacht ik.

En wellicht is dat ook de reden waarom ik Ja zei, toen Els me vroeg hier vanmiddag mijn licht te laten schijnen over haar audioboswandeling *Geworteld*.

Geworteld is uit mijn hart gegrepen.

Voor haar audiokunstwerk sprak Els met mensen uit Venray.

Openhartige, verrassende en dankbare gesprekken die vaak verrassend parallel lopen met de levens van bomen en bossen.

De opnames van die spontane gesprekken monteerde ze tot een soort podcast die wandelaars door een koptelefoon beluisteren terwijl ze door het Odapark en het Vlakwater wandelen.

Je loopt dus door meerdere landschappen en verhalen tegelijk – temeer omdat een gids achtergrondinformatie geeft en ook muziek een bijzondere rol speelt. Net als jullie heb ik de ervaring nog niet mogen ondergaan (ik heb de eer zo meteen bij de eerste lichting audioboswandelaars te mogen horen). Toch zal ik vanuit drie gezichtspunten iets proberen mee te geven.

Het eerste gezichtspunt is dat van de mens.

Els streefde naar een afspiegeling van burgers uit Venray. Ze plaatste een oproep in een plaatselijke krant waarin ze aan mensen vroeg met haar in gesprek te gaan. Wat dat opleverde, gaan we straks horen en ontdekken.

Zelf besepte ik, toen ik ietwat ontworteld naar mijn gesprek met Els liep, dat mijn geliefde bomen in Brazilië daar ook op dat moment stonden te staan, en ook nu staan: vertrouwd, vitaal, geworteld.

Een cajueiro bij het huis van een schoonbroer.

Een timbaúba bij een andere schoonbroer.

En een enorme vijgenboom in het dorp van mijn schoonfamilie, waar elke zondagavond mensen samenkomen om in een sfeer van respect en vertrouwen te praten over politiek.

Er is wel gezegd dat er in de levende natuur twee overlevingsstrategieën zijn: verplaatsen en stilstaan.

In *De boom* beweer ik dat een groot deel van onze menselijke ellende te maken heeft met onze ontspoorde mobiliteit.

Misschien verklaart dat de troost die we bij bomen kunnen ervaren.

Verplaatsen maakt niet per definitie gelukkig en voor wie constant onderweg is, is het vaak lastig wortelen.

Misschien is de mens het dier dat altijd op zoek is naar zijn eigen wortels.

Dat verklaart ook de populariteit van genealogisch onderzoek en familiestambomen.

En het verklaart, opnieuw, de grote populariteit van bomen in onze tijd.

Groen is in.

Juist nu het leven op aarde bedreigder is dan ooit, komen steeds meer mensen uit de kast met hun bomenliefde.

Velen ontdekken daarbij dat het individu een illusie is.

Net als bomen zijn mensen nesten van krioelend leven: eindeloos vertakt met andere levensvormen en elementen. (Een mens draagt bijvoorbeeld zo'n 1,5 kilo bacteriën en schimmels met zich mee).

In navolging van sommige biologen bepleit ik daarom een *dividuele* ofwel gedeelde benadering. Het ontkennen van onze dividualiteit is levensgevaarlijk. Dat behoeft tegenwoordig, helaas of gelukkig, steeds minder toelichting.

Tegelijk is het zaak van die gedeelde samenhang een levende ervaring te maken (en mensen wakker te kussen uit hun individuele illusies).

Ook dat gebeurt (ondergronds en subtiel) bij de audioboswandeling van *Geworteld*. De verhalen van mensen en bomen raken verweven.

Totdat er als het ware één Stamboom van Verhalen ontstaat als een veranderende en vibrerende afspiegeling van de Stamboom van het Leven waarvan wij allen, u en ik, bewoners zijn.

Het tweede gezichtspunt is dat van de bomen.

Wat mij betreft is het een kunst om de absolute eigenheid van de natuur tot haar recht te laten komen. Maar hoe doe je dat?

Dat kan om te beginnen, denk ik, alleen door te luisteren.

Aandachtig, zonder oordeel, open.

Precies zoals Els probeerde in haar gesprekken.

En precies zoals de wandelaar tijdens de audiowandeling via zijn koptelefoon kan doen.

Luisteren en wandelen hebben veel met elkaar te maken.

Alsof je door te wandelen meer open staat voor de onderstromen van het leven.

Alsof je door je te verplaatsen beter kunt horen waar het in het leven om draait.

Misschien (ik maak het nu even heel gewaagd) kunnen wij door ons te verplaatsen beter luisteren naar wat bomen altijd al horen.

Verplaatsen en niet-verplaatsen zijn niet alleen twee strategieën om te overleven. Het kunnen ook twee verschillende manieren zijn om de gedeelde wortels van het bestaan te ervaren.

Wat die wortels zijn?

Woorden schieten hier te kort.

Maar misschien (en ook dit is gewaagd) is het briljante kunststuk van Els dat ze ons 'dwingt' om met één zintuig (het gehoor) het avontuur van de boswandeling aan te gaan.

Zoals bekend hebben bomen veel meer zintuigen dan mensen (in mijn roman is sprake van zeker honderd verschillende zintuigen: voor voedsel, water, gevaar, aardbevingen, familiezin, onderlinge hulp, vrede en verbondenheid en misschien ook poëzie).

Door op te gaan in de audio ontstaat misschien een kanaal voor al die andere ten dele bovenmenselijk zintuigen.

Net als bij een symfonie waarin je steeds weer nieuwe lagen en details ontdekt en hoort en proeft en voelt en ziet.

Geen wonder dat mensen tijdens de audioboswandeling waarschijnlijk vaak de ogen zullen sluiten.

Aldus kom ik bij een derde gezichtspunt.

Namelijk een inzicht dat kan ontstaan uit de interactie tussen mensen en bomen.

Een overstijgend perspectief dat groeit door de verwevenheid van de Stamboom van Verhalen en die van het Leven te thematiseren, invoelbaar te maken, en tot inzet te maken van een organisch groeiend kunstwerk (want ook dat is *Geworteld* bij uitstek) van individuele verhalen die het dividuele invoelbaar maken.

Al die verhalen samen vertellen het verhaal van geworteldheid, van een verlangen naar worteling, van de pijn en soms ook schoonheid van ontworteling.

En van een contrapunt tussen bomen dieren en mensen, natuur en cultuur, wreedheid en vrede, verwonding en verwondering die ook en juist in onze donkere tijd een weg van licht kan zijn.

Onder en in en door al die boomverhalen klinkt poëzie.

De wereld is ten diepste poëtisch.

Vaak zijn we dat vergeten of hebben er een taboe van gemaakt.

Geworteld herinnert daaraan, is daardoor zelf mogelijk, en is zelf onderdeel van een zichzelf dichtend proces van worteling en herworteling.

Twaalf mensen die openhartig vertellen over bomen.

Tallose mensen die ernaar luisteren en erdoor bewogen worden.

Ook dát is Venray.

Het organische kunstgebeuren van *Geworteld* is één van vele mogelijke manieren

om een wederzijdse geworteldheid aan het licht te brengen en vruchtbaar te maken.

Zo bezien is *Geworteld* zelf een vitaliserende en hoopgevende duik in wat we altijd al met ons dragen.

In die geest kan een avontuur als *Geworteld* bijdragen aan een beter gewortelde samenleving, politiek en cultuur.

Voorzie van Venray van een puik vignet: gewortelde gemeente!

Ook als voorbeeld voor andere gemeenten.

Misschien is een gewortelde gemeente ook in politiek opzicht een meer gezonde gemeente.

Natuurinclusieve politiek is uiteindelijk goed voor alles en iedereen.

Maar er is wel moed voor nodig om er echt werk van te maken.

Een initiatief als *Geworteld* maakt daarvoor de geesten rijp en schept hoop.

In *De boom* heb ik het in dit kader over een Natuurverdrag tussen planten, dieren en mensen.

Dat is niet zozeer een document, maar een groeiende nieuwe vanzelfsprekendheid.

Zoals het sociaal contract ooit een einde maakte aan de oorlog van allen tegen allen, zo kan het natuurverdrag een einde maken aan de oorlog tegen de natuur, die ook een oorlog is tegen onszelf.

Geworteld kan daarin een prachtige schakel en/of versneller zijn.

Voorals straks, in navolging van Venray, ook andere gemeenten het soort onderzoek aandurven waarvoor Els pionierswerk heeft verricht en hopelijk blijft verrichten.

Het is dan ook met heel veel plezier en vol boomlustige verwachtingen dat ik jullie zo dadelijk bij wijze van openingshandeling het bos instuur!

Dank voor jullie aandacht.

Govert Derix , Odapark, 21 augustus 2022